

Богдан Михайлишин

Канада

ЗНЕСЛАВЛЮВАННЯ СЛОВА ЕЛІТА

Мовно-етична діагональ

*О слави час, о слави лет, За нами воля мас,
І нащо нам авторитет, Як влада й гроші в нас?*

Цей чотирирядок сидить у моїй пам'яті вже декад зо три. Дуже хотів знати й автора, але тут всезнайко-google не допоміг. Щоби ймовірний читач, ледь побачивши назву цих кількох сторінок, не перегорнув їх одним рухом пальця, відразу з зазначу, що текст не буде навіть науково-популярний. Він задуманий як особистий примітивно-публіцистичний огляд з метою принаймні звернути увагу на масову рукотворну (читай навмисну) корозію поняття і, відповідно, слова *еліта* та його численних похідних.

Відколи з'явилася *теорія еліт* і розмаїті курси її історії, вона ставала об'єктом вивчення принаймні кількох не зовсім суміжних предметів, передусім політології, соціології, історії. Попри це, твердження, що суспільством мають керувати — а чи й керують — найкращі мені непереконаливе. Бо ж читаємо, хто ним час від часу у певних місцях керував і хто це робить тепер, не зникаючи з телеканалів новин, маючи необмежену владу з твердим наміром її не втратити.

В історичні, економічні, філософські та інші серйозні тексти усіх попередніх століть латинізм *еліта*, як пам'ятаю з прочитаного, входив чи не відразу. Навіть якщо його з певних причин не вживали, то частина людей його завжди знала. Він мав і має величезну притягальну силу. Варто наголосити,

що таке жваве й цікаве історично-політично-філософсько-соціологічне перехрестя, на якому опинилося поняття еліти, є непростим для долання навіть досвідченим дослідникам таких міжгалузевих магістралей і перетинів. Це відчутно принаймні з е/джерел.

Не мало би бути нікому невідомим і слово *шляхта*, позаяк це термін шкільного курсу історії. Там же його поєднували із головно польськими вельможами. Звідти нам прийшла його помітно негативна історично конотація. Сумнівно, чи всі знають, однак, що цей все ж архаїзм, особливо у формі прикметника, асоціюється також із дуже відповідальними обов'язками шляхтичів, переважно тодішніми державними службовцями. У Речі Посполитій вони були членами сейму, готували й писали закони, обирали короля. Як і плебеї Римської імперії, не всі вони були народжені в багатстві. Багато хто з них до нього дороблявся, але й немало їх маєтками були відзначені королем за дієву державотворчість.

У історії України наша *шляхта* теж відіграла державобудівну роль. Згадуючи її участь у формуванні козащини, історики підкреслюють, що це було досить складно у сусідстві та розмаїтих співдіях і протидіях із польською та литовською знаттю. А тому

ці два іменники ще й чи найдавніші та найближчі синоніми. Іншими словами, українці віддавна мають свою шановану еліту.

Іменник *elīta* виводять від латинського інфінітива *eligere*, яке українською перекладають *вибирати*. Відразу ж зазначу, що у нашому контексті правильним було б *обирати*, але стиль цієї писанини не вимагає підтверджень. Слово цікаве своєю сполучувальною двовалентністю, позаяк і обирають когось, і обраним можна бути кимось. Не самому, певна річ, хоча багато політиків у світі саме так робили й продовжують.

Еліта у дуже загальному словниковому і, слід вважати, історичному значенні рідко де і коли в'їжджала в історію на білому коні. Навіть на миршавому осликові. *Vivere militare est* є тисячолітнім лейтмотив, вічно тим самим приспівом до таких мінливих, але безсумнівно неминучих викрутасів історії.

Опрацьовані довідкові джерела дають мені підстави вважати, що у довідковій е/літературі *elīta* функціонує головню з прикметником *політична*. Це зовсім не мовна сув'язь зразка *роз- / заплющувати очі*, де жоден інший іменник із цими дієсловами не поєднується. Маю гадку, що тут уже відчутний інший присмак. Це свого роду ретельно замаскована, якщо фігурально, кошара, у якій сірому тримали та продовжують тримати й далі. За проповідницькою формулою «Кожна влада від Бога». Інакше кажучи, нас чи то зомбують, чи то програмують еліті кланятись, а владу толерувати, що би вона не виробляла. *Wishful thinking*, як кажуть англомовні. Далеко не всі, хто не при владі, все ж цілковиті сліпці. Всезнайко-google безпорадно розвів руками на моє прохання знайти автора вислову *Une grande vision a toujours de grands ennemis*. Я б йому все одно не вірив на слово, але була б принаймні якась відправна точка для пошуків. Все ж думка заслуговує розгортання.

З певною долею умовності цей достоту притягальний милозвучний і м'який латинізм продовжує бути заложником потреб і примх сильних світу сього, які переважно не лише бавляться у самообрання, але й самі нахабно

вибирають, вказують, призначають, жорстко карають за непослух і под. Політична еліта може когось і всадити на політичний трон, і тримати лялькою при дворі під чийось регентством, і підняти до висот популярності, і кинути на смітник історії. А дехто з дуже відомих завершує життєвий шлях достоту страшно. Як-от пара Чаушеску, криваво-всесильний Саддам Хусейн, екстравагантно-епатажний і впливовий в арабському світі Муаммар Каддафі. Кого з них нині згадують шанобливо? І жоднісіньким боком не ліплять до еліти. Раз *рукоположили* у останню ніч грудня 1999 року і *рулит* донині. *Стабільність!* А що натворив і продовжує! Ми з вами небагато можемо змінити у цьому жорстко-балаганному світі, але повернути його обличчям до тих, хто бути зарахованим до еліти заслуговує, гадаю, варте зусиль.

Первіснообщинний лад ставив вимогу до поводитирів бути сильними, витривалими і достатньо кмітливими, щоби влаштувати вдале полювання навіть на мамонта. Було сите ціле плем'я. Мисливців, а зверхника з його найближчими й поготів, одноплемінники мали за що поважати, бо вони рятували їх від голоду та холоду. Саме з таких, яким довіряли і яких поважали, попервах і формувалися вожді. З плином часу суспільні верстви та, відповідно, їхні зверхники видозмінювалися та реформувалися. І це було та є скрізь і завжди.

З початком Республіки (509 р. до н.е.) у Римському суспільстві виокремилися дві основні групи, відомі нам ще зі школи: патриції та плебеї. Маючи успадковані статки та вплив, патриції (від *patres* — батьки) утримували владу, оскільки були із давніх римських родів. Плебеї ж (від *plebs* — простолюди) на початках не мали змоги наблизитися до влади. Були ремісниками, купцями, рільниками і, що головне, становили кістяк римського війська. Ті, хто після воєнних походів залишалися живими, багатіли швидко.

Вирізьблюється римська аристократія (вона ж *elīta*), сформована не лише з патриціїв, але й зі збагатілих плебеїських родів. Ці два її крила більше об'єднувала ідея державотворення та заможність ніж роз'єднувало

походження. 20–30 впливових родів, як читав, було достатньо, щоби мати політичну вагу для утримання влади навіть у Римі, не лише у менших містах. Вони вже *de iure* ставали *pobile* (шляхтою), і у їхнє гроно пробитися збоку було важко. Давньоримська еліта це проводирі і водночас зверхники свого народу. У джерелах рясніють зауваги, що верхівкою були римські сенатори. Їх вплив на курс Рима був не лише великий, але майже незаперечний на всіх вертикалях влади, передусім у законодавстві.

З часом до бряжчання мечів й гуркоти колісниць, які повсякчас міцнили й розширювали імперію, долучається освіта. Її фахівці античної історії описують неоднозначно. У згадуваній Аристотелевій академії молоді адепти та спудеї вбирали знання своїх менторів, походжаючи з ними на відлюдді. Цей спосіб студіювання підтверджує ненавмисна згадка у дотепно-повчальному вірші Івана Франка «Притча про красу»¹.

Епоха Середньовіччя, яку історики уміщують між V та XV століття, напочатку була дуже близька, а відтак інерційно зберігала чимало спільного з античністю. Це стосувалося передусім адміністративно-господарської та воєнної архітеконики життя. Все ж поступ дедалі очевиднішав. З'являлися перші університети, письменні захоплювалися поезією Данте, подорожників вабили нові архітектурні перлини, торговці тішили вуха зацікавлених оповідями і про подорожі Марко Поло, і про власні.

Формально кінець епохи Середньовіччя збігся з раннім Ренесансом. Структура державності ще довго залишалася майже тою самою, але політ наукової, гуманістичної та культурної думки й вправності був суттєво вищий. Відомостей про цей період предостатньо, та все ж зверну увагу зацікавлених на лаконічну, точну та повну *e/stat*ттю². Дослідники втискають цей період у XIV–XVII століття і на загал пов'язують його із відродженням

античності. Це винятково багата та різнопланова епоха, основою якої був гуманізм. Він виходив на авансцену у різних видах і формах.

Еразм Роттердамський, Томас Мур і інші заклали підвалини гуманізму, що став поняттям позачасовим. Вони та подібні формували європейську культуру й науку, спонукаючи інакше, передусім відкритіше сприймати світ. Христофор Колумб, Фердинанд Магеллан, Васко да Гама збагачували географію, загальну історію й прокладали шлях торгівлі. Книгодрукування ж просто революціонізувало науку та літературу. Свою дешицу у тогочасний поступ Європи докидали й інші, достоту розумні, винахідливі та допитливі сміливці. Їх та сотні інших слід вважати елітою дотепер, бо вони давно пройшли випробування часом, є й залишаться гідними подиву та вивчання.

Відтоді, припускаю, є підстави вживати слово еліти у множині. Будівничі, освітяни, військовики, письменники, митці, знахарі-лікарі залишаються такими ж впізнавальними, як і наділені владою тогочасні вершители доль посполитих. Другі ж ні шанованими, ні гідними приємного подиву, а інколи й улюбленими за їхні війни, вогнища інквізиції, численні лихочини, черевоутонництво такими були далеко не завжди. А от локомотиви людського поступу, не заплямлені ні кров'ю, ні надмірними втіхами, входили в аннали історії з вінком визнання та зацікавленням.

Роздвоєння поняття еліти з часом все помітнішає. Зародження та формування Французького просвітництва відбувалося на тлі помітного протистояння багатой знаті, з одного боку, та бідних, з другого. Незадоволення таким розходженням все більшало, і представники Просвітництва його ретельно аналізували й записували. Їхні спостереження й висновки лягли в основу теорії держави та права й формування подальшої критичної європейської думки на розвиток суспільства. Елітою вони й подібні ставали не відразу. Погляди й висновки шляхетних просвітників мусили пройти тест на зрілість.

Породжувані нерівністю тертя, розходження, протистояння, стихійні бунти багатих

¹ <https://ua-poetry.com/ivan-franko/prytcha-pro-krasu>

² <https://www.medievalchronicles.com/medieval-people/medieval-nobility/>

і бідних починали набирати форм організованого спротиву, який щораз сильнішав і суттєво впливав на подальший розвиток суспільства. З'являється класовість, яка від початку була зорієнтована на конфронтацію з метою рішуче відстоювати своє право на життя. Її задекларував Ежен Потье рядками *Le monde va changer de base Nous ne sommes rien soyons tout*, написаними під враженням розгрому Паризької комуни. Інтернаціонал своє зробив. Земна кора затріщала. Тисячолітню ситу еліту силою зсувала з теплого трону нова, до агресивності нетерпляча й доволі організована сила, яка нахабно норувилася всітисися на ньому своїми брудними дір'явими штанами.

Європою почав бродити привид комунізму. Він скидався на чиряк, який неминуче мав тріснути. Це трапилося 1917 року з відлунням спочатку у кількох сусідніх, а відтак у багатьох країнах Європи і врешті світу. Голодна босота голосно й цинічно декларувала себе новою елітою. Це започаткувало просто тектонічні зрушення у земній корі. Відтак міняти лекала суспільства й гнущати історію почали під музику *Коммунизм шагает по планете (Communism Marches Through the Planet)*, слова якої охоче перекладали й спонукали виспівувати по всьому світу. Червонопуза еліта не церемонилася з ніким і з нічим. Українці це відчували й відчують найболючіше. На щастя, покоління тієї ненависної еліти *самозванцев* и *самоназначенцев* самі себе жжирали. Про це можна довго, але воно добре відоме чи не всім. Їхні нинішні нащадки продовжують трактувати себе *избавителями мира*. Від миру передусім, бо де вони — там димить і кровоточить.

Чи не влада, гроші, всесильність, некаранність і под. є ознакою того, що всі хочуть вважатися елітою? *Мы все глядим в Наполеоны* сидить у моєї сивій голові десь із кляси¹

¹ Латинізм першої відміни зразка лямпа і кляса є жіночого роду і в польській, і у французькій мовах. Саме вони були посередниками у потрапляння цих і подібних слів у нашу. Письмак вважає, що певним чином зберігати і написання, і вимовляння запозичень мало б бути питанням і культури мови, і мовної

сьомотої, гадаю. Готуючи цей текстик, дійшов висновку, що подібна діахронна модель розвитку і навіть різночасові особливості еліт чи не на всіх вертикалях шукала й знаходила обґрунтування в теорії еліт, що цілком зрозуміло. Модель була та залишається та сама й легкопізнана: *divide et impera*. Якщо загалом, то жорстокість з ницістю того вічного постулату старого писака не здивували. Люди, як і планети, завжди мали й мають свої темні боки.

Багато нинішніх пострадянських політичних і інших важковаговиків ще пам'ятає загальну сірість і вбогість продуктових крамниць, дефіцит одягу, взуття, меблів на одній восьмій частині суші. В ефір просочувалися скупі вісточкі про афери, до прикладу, рівня директора ГУМа. Кричущі ж факти захоплення нових територій і вже держав *сдабривали пояснительным соусом как-то Где ступила нога русского солдата — это русская земля. Захватнический элитомаразм*.

Від таких не відставала дрібніша, назву її неафішована еліта, готова заплатити за італійсько-радянські «Жигулі» подвійну ціну, щоби не стояти у кількарічній черзі чи не світити свого прізвища третій-четвертий раз. А дехто з нинішніх важняків, певен, пригадує і себе у чергах по докторську ковбасу чи й по молоко. В Абсурдистані, за влучним висловом Юрія Андруховича, ще були мішки з майже усім їстівним із Москви у т. зв. *колбасных электричках*. Бо такого *разнообразия в глубинке не было. У местной элиты было. О tempora, o mores*.

У країнах так званого Варшавського Блоку казарми після радянських військ ще добрих надцять літ використовували для різних господарських потреб. Частина цих країн є нашими нинішніми союзниками, частина навпаки. Дехто з них чи не зловтішається тим, як Росія нищить Україну. Попри те, що кожен «постваршавський» політик усвідомлює,

етики. У Галичині вони так і звучать, а от зміною написання НКВДистські темники таки свого доп'яли.

що війна триває майже за власним порогом, вона все ж виглядає чужою. На щастя, очільники держав повільно-лінькувато, із затяжним аж до заплющення очей позіханням прокидаються зі сну.

У кінці вересня канцлер Німеччини Фрідріх Мерц на самміті¹ підприємців у Берліні проронив майже покаяльну фразу: «Ми не живемо у стані війни, але й не живемо у мирі». Політики його рівня не можуть не знати про російські систематичні тотальні кібератаки, втручання у вибори, паралізування на день-два міжнародних летовищ Європи, все нахабніше порушення повітряного простору над певними країнами НАТО, падіння дронів і їх уламків, поставлені на конвеєр диверсії, шпигування, погрози, залякування. Врешті про відвертий випад рапірою Д. Пескова словами, що рішення Польщі збивати всі неопізнані, а тому ворожі літальні апарати над територією країни без *ответа не остануться*. Цим, слід вважати, він погрожує, що чорт буде страшніший ніж його малюють.

Усі грона неполітичних важняків теж мали та мають свої табелі про ранги. Правоохоронна, військова, медична, наукова й навчальна та десяток інших еліт, і кожна теж кількопаверхова. Трапляється читати про інженерно-винахідницький авангард, але відразу ж додаю, що тепер його вершина головною на службі богів війни та лиходійства. Ще навесні 2022 року не було стільки несусвітнього розумної зброї як тепер. І її буде більшати. Без жодного сумніву додаю, що не лише гуманітарних сфер, але навіть охорони здоров'я

крізи так щедро не фінансують як бога війни. А він їм віддячує сторицею.

Про різнокаліберну військову еліту України пишуть чи не щодня. Щоправда, більше різного ніж хорошого. Пробиває дно еліта, сказав би, середньої командної ланки, яка за це та подібне карана не є і, виглядає, не буде². А на фасад нинішньої, в усій красі військової еліти раджу принаймні глянути³. Коментарі під статтями свідчать про необхідність змін, гніву й обурення від страшних зловживань і злочинності та доконечність змиття цього бруду. Подібних і гірших прикладів — шокрок від початку війни. Поки що цей милозвучний латинізм компрометують, як мовиться, вздовж і впоперек — без покарання, без докорів сумління, без висновків.

Хто чесно працює в поті чола, той елітою себе не вважає. Таких є досить, але вони не головні у творенні архітекτονіки суспільства. Як, до прикладу, ніде не згадувані конструктори різних оборонних підприємств чи кмітливі, без активності у соціальних мережах оператори дронів. Ось лише скромна добірка незасекречених воєнних термінів наших днів: *дрони-ретранслятори, дрони-бомбери, передові дрони-перехоплювачі, дрони літакового типу, дрони-розміновувачі, дрони з елементами штучного інтелекту для наведення на ціль* і ін. Про нове наповнення поняття *військова еліта* відверто й перспективно висловився військовик Сергій Собержанський⁴.

Центром ваги відносно молодого політичного терміна *вісь зла* при всіх перипетіях і зміщеннях акцентів політичного життя світу безсумнівно була та є Росія. Веду до того, що там поняття еліти спотворюване давно, глибоко та брутально. Протягом останньої чверті століття ще й просто потворно.

¹ Це запитання свіжим не буде... Запозичення зрака саміт і піца правосписці рекомендують писати без подовження, яке у мовах походження, однак, є. Ніколо Макіавеллі українською не збігається з написанням італійською, де звук л подовжений у двох словах. Чи життя, збіжжя, насіння, роззброєння — безвідносно до природи та місця збігу двох однакових приголосних — варто латинкою в іноземних мовах писати з однією літерою? Це просто цікавість, позаяк старий письменник давно за бортом мовознавчих розправ і герців.

² <https://wz.lviv.ua/blogs/541320-moho-naikrashchoho-biitsia-ne-vidpustyly-z-frontu-na-pokhoron-brata>.

³ <https://www.pravda.com.ua/news/2025/10/13/8002543/>

⁴ Мистецтво під час війни: чому ветерани потребують голосу. — pravda.com.ua, 26 вересня 2025

Це не могло не вплинути на де більше, де менше викривлювання й вульгаризування цього поняття скрізь. А в Україні, яка їм віками муляє око, чи не найбільше. Цінність цього відомого, плеканого й дуже симпатичного терміна спотворювали на пні. Політики ж дотримуються свого перевірюваного віками принципу. Процес триває:

Искусства миром управляют искать не надо: Как прежде — пряник пастуху и кнут для стада (Валентин Рычков)

Заслугове цитування слухна і свіжа думка Владислава Смірнова про цю країну: «Росія сьогодні — не держава, а технологія виживання біомаси без майбутнього. Її головна цінність — безкарність»¹. Повторюючи вслід за біснுவатим Жиріновським *Русский солдат о мёте сапоги в Индийском океане*, там ніхто й в гадці не має вкладати у це щось високе, благородне чи принаймні людське.

Польська щоденна газета все ж зауважує можливі зміни і там: *Rosyjskie elity zaczynają buntować się przeciwko polityce Putina. Przejmowanie prywatnych majątków na potrzeby wojny zostało po raz pierwszy publicznie skrytkowane przez bank centralny Rosji — informuje Reuters*². Якщо незадоволення й з'являються, то причиною є хіба труднощі ховати крадене та привласнюване, але не бажання змінювати диктатуру. Маю відчуття, що потужні одночасні спротиви населення Росії могли б бути виходом із ситуації, читай війни. Не виглядає, що пропутінська й водночас люто антиукраїнська людська маса Абсурдистану наближається до точки кипіння. Дуже сумнівно, чи там таке можливе взагалі, принаймні найближчим часом.

У десятковій пострадянських держав Україна завжди найбільше й найпомітніше перебувала у силовому полі російських впливів. У результаті і поняття еліти і, відповідно, це слова були та залишаються zdeформованим чи не цілковито. І цей тиск не слабшав

ніколи, а перед повномасштабним вторгненням нахабно сильнішав. Тут важливо брати до уваги ще й підступність *откровенной современной антипутинской элиты à la Навальный*: «Крым — это бутерброд с колбасой, что ли, чтобы его туда-сюда возвращать?» І впливу його дружини з дочкою, як і дочки Немцова, на спотворення *образа России без Путина* за кордонами імперії. Вони не зміняться, бо це виборці Путіна! Агенти й диверсанти навіть в рясах!³

У нас же, виглядає, різниця між частиною держслужбовців і, якщо м'яко, порушниками закону стирається просто на очах. Люди це відчувають, а не лише бачать. Важелі влади, впливовість, гроші, коло подібних осіб дають можливість обростання т. зв. статусними речами, як-от предмети мистецтва, злитки золота, діаманти, дорогі годинники, машин і навіть т. зв. елітним алкоголем і сигарами, які, буцім, куриє Фідель Кастро. Різні правоохоронні й спеціальні антикорупційні відділи, департаменти, служби ситуації не рятують. Яку ж рацію дотепер має дідусь Ювенал: *Quis custodiet ipsos custodes?*

Про якогось елітного у своїй тусовці блогера-мільйонника пишуть стільки і майже так пафосно, як про колишнього, скажімо, гендиректора оборонного підприємства та ще й героя соціалістичної праці. У соцмережах такого інколи подають майже під соусом захоплення. Ще більше суперлативів, інтриги та таємничості породжує життя блогерів-криптовалютників. А якщо смерть, то тут як тут неминуча версія вбивства чи самогубства, вгадування, чиїми грішми міг розпоряджатися, кому лише не вгодив, а кому цілковито жнива зіпсував і под. Природа псевдоелітності та сама, лише зміна хоромів, курортів, розваг, яхт, машин та свити бізнес-партнерів і підлабузників.

Суспільство просто відчуває ацидоз цієї т. зв. елітності; він вже спричиняє блювотний рефлекс. Чверть країни — еліта. Якщо

¹ Америка у дзеркалі Росії. — *espreso.tv*, 22. X. 2025.

² Katarzyna Kulus. Rosyjskie elity mają dość? Pierwsza taka krytyka decyzji Putina. — *wp.pl*, 09. X. 2025

³ <https://www.pravda.com.ua/news/2025/10/30/8005128/>; <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/11/7530320/>

сільський чи містечковий голова несподівано-підозріло збагатився, його пора називати елітою. Це вже етикетка усіх можливих видів руйнування законності, вірності присяги, елементарної порядності. І від цього відмахнутися неможливо, воно чинить вплив на всіх і на кожного скрізь.

Навіть не шукатиму автора вислову, який у пам'яті десятиліття: *Якщо ти не цікавишся політикою, то політика зацікавиться тобою*. І додаю, що кожен політик робить усе можливе, щоби виборці голосували саме за нього, а не опонентів. І ще один перл, який недавно кинув у розмові мій сусід, розмовляти з яким дуже приємно: *Every politician has his level of corruption. В десятку. My hat is off to you, sir!*

Признаюся, що новини з України переглядаю не щодня. Вони рідко, однак, обходяться без згадок про мегасупереліту України — доблесні прокурорський і суддівський корпуси. Принаймні четвертину статті Олексія Голобуцького про цих «бідолах» можна брати на цитати¹. А тут достатньо проглянути лише коментарі читачів². Маю певність, що це лише найпоблажливіша їх частинка. Додаю, що події в Україні тутешні канали новин згадують чи не щодня.

Добре усвідомлюю що еліта не матиме часу на гортання цього тексту, та все ж «рекомендну» їй глянути на невелику газетну статтю; можливо, комусь у голові щось клацне³. Недавно трапилося прочитати, що позашляховик BMW серії 5X з автосалонів продавали із вже прикріпленим написом Elite. Якщо мова іде про т. зв. бренд автомобіля, то це слово на місці. Якщо ж про фактичного власника, а не підставну особу, то це збезчещення

цього слова. До речі, вже є новіші та дорожчі (читай елітніші) його серії.

Після того, як допіру ще один просто мегасуперелітний президент назвав застереження про global warming фальшивим, цю очевидну загрозу Всесвіту вже витісняють у непам'ять, хоча Червона Книга дедалі повнішає. І червонішає від сорому за і дії, і бездіяльність homo sapiens. Він, однак, вперто не хоче чути, як у кожні двері все набридливіше продовжує стукати global injustice. Це грандіозний спрут не лише нерозв'язаних, але й, смію припустити, нерозв'язуваних клопотів, який останнього чверть століття стає все загрозовішим. Принаймні доти, поки ці два альфа-самці *рулять и задають тон*, так воно й буде. А скільки чванливців і популістів у світі мріє про президентство чи принаймні якусь владу! Вони більш ніж готові — якщо м'яко — лукавити, обманювати та діяти ще нахабніше, буцім виправдовуючись у стилі Quentin Crisp: *But I lie altruistically — for our mutual good*.

Упізнаваний і, як це вже звично в гроні відомих, неоднозначно оцінюваний український політик і блогер Віталій Чепинога напрочуд точно, на мою думку, назвав правофлангових нашої і військової, і слід вважати, воєнної еліти: «Еліта — це ті, хто встав у чергу до військкоматів зранку 24 лютого 2022 року. Еліта це ті, хто здатен покласти будь-які свої інтереси на вівтар спільної справи. Еліта — це ті, хто бачить виклики здалеку⁴».

Елітою світового рівня смію назвати членів Нобелівського комітету, які 10 жовтня ц.р. обирали кандидата на однойменну премію миру. Цього разу вона стала таким собі teddy bear, без якого один винятково екранний, капризний і некерований збитошник просто не засинає. З неї ще *царь Владимир* робив собі брудні, цинічні клини, наказавши своїм опричникам влаштувати *нештотную движуху* в світі, щоби він таки свого доп'яв.

¹ Нова мода еліт: накрести і привселюдно похвалитися краденим. — Олексій Голобуцький. — gazeta.ua, 16.07.2025.

² <https://www.pravda.com.ua/news/2025/11/02/8005454/>

³ <https://gazeta.ua/articles/world-life/-v-kalyuzhi-sechita-rozstril-bilya-tualetu-yak-pomirali-diktatori-hh-stolittya/1077845>

⁴ wz.lviv.ua 24.11.2025.

Допускаю, що тоді міг бути тиск на керівництво Комітету чи спроба його підкупу. І ось за кілька літ інший мачо її вже просто вимагає, ображено-жалюгідно бідкаючись перед американським генералітетом, що неотримання її було б образою США. Градус ницості впав нижче плінтуса. День по тому можна було очікувати бомбардування Норвегії та Швеції. Додай, Боже, розуму, або ще цей забори, як кажуть у моєму селі.

Принаймні одну із першопричин такого обсягу деформації цінностей у світі — а підтверджувана часом справжня еліта це відчуває чи не найбільше — американський письменник Ісаак Азімов вивів, як подає павутина, такими словами: *The saddest aspect of life right now is that science gathers knowledge faster than society gathers wisdom (Isaak Asimov)*. Ось тільки його *right now* розтягаться до безмежності, вже чи не на століття. А оскільки він був ще й науковцем, то, можливо, це його власне сприйняття часу.

Готуючи цей текст, на ніщо докладніше та прямолінійніше в оцінці сучасної еліти ніж узагальнення Andrzeja Nowaka старий письменник не натрапив. Науковець підкреслив, що «istotą dzisiejszych elit jest to, że chcą ustanowić różne prawa, dla siebie inne, a dla słabszych, uznawanych za gorszych — inne. Prawa pisze się dla słabszych, a silni nie potrzebują żadnych praw, mogą być bezkarni — to jest filozofia polityczna dzisiejszych elit»¹. І це про стан речей не лише у Польщі, певна річ.

А узагальненням польського письменника Rafała Ziemkiewicza можна, допускаю, покривати десяток інших країн, хоча він писав про свою: *Oto nasza elita w całej okazałości: przyszywany hrabia, profesor bez matury, prezydent udający magistra, i jeszcze biskup, który gdzieś na szczeblach kariery zagubił wiarę w Boga i zostały mu tylko «uniwersalne wartości humanistyczne»*. *A to Polska (PO-Iska?) właśnie*². Є про

що думати всім, хто хоче залишити це світ дітям і внукам.

Міняти так довго утверджуваний стереотип винятково важко, але необхідно. Адже Льоха Арестович теж належав до еліти, чи не так? Можливо, хтось його за щось має ще й тепер. А от Портнову такий собі статус *суперкриптоелітності* вже аж елітарні важковаговики одногосно залишили, гадаю. Ненав'язливо рекомендую глянути³. Цілі сотні дуже багатих не лише в Україні мають йому чим завдячувати. Впевнений, що й *криптоотпєвания* були. Допускаю, що й віртуальні *криптопаломництва* у Мадрид триватимуть чи не шороку.⁴

Даруй снобістське порівняння, читачу, але правдива еліта потребує часу на вистояння у різні часи і в неоднакових умовах. Необхідно витримувати тести на опірність, скручування, згинання, ламання, пройти випробування часом, довести, що ти гідний цього милозвучного слова. Тільки тоді елітність непідробна чи то пак самозванча. У цей, якщо фігурально, Міжнародний ПЕН-клуб, політичних каліфів на годину, авантюристів з аферистами, що вискакують то тут, то там мов гриби після дощу, не впускають. На якийсь золотий виріб мода може минути, але висока проба золота не маліє навіть у понівечених з цього металу речах.

В унісон завершальним акордам цього тексту звучатиме бачення ситуації письменницею Оксаною Забужко. Два її висновки зроблені ще до оскомної та винятково

³ <https://espresso.tv/poglyad-chomu-u-pecherskomuta-inshikh-sudakh-dosi-kupa-portnovskoi-potorochi>

⁴ Старий писака навмисно цей давньогрецизм, *крипта*, ввів як препозит у кілька неоднакових і все ж частково подібних складних іменників. Без жоднісінького натяку на недооцінювання ерудиції мого читача смію зауважити, що напочатку це слово було архітектурним терміном, а відтак ще й цвинтарно-поховальним. Саме сема утаємничення вдало лягла, якщо загалом, у цифровальнотне значення. У повсякденні, як трапляється читати, словом *крипта* користуються як варіантом криптовалюти. Принаймні одним із них.

¹ Prof. Andrzej Nowak o elitach dawnych i współczesnych. — <https://wpolityce.pl/historia/453723-prof-nowak-o-elitach-dawnych-i-wspolczesnych-relacja>

² <https://lubimyczytac.pl/cytat/148345>

фальшивої зустрічі на Алясці, падіння ракет чи дронів на територію Польщі та найсвіжіших зашкварів у великій політиці. Події навіть відтоді лише підтверджують, що письменниця має цілковиту рацію: все у цьому світі летить шкереберть. Плекана, майже месійна демократія впевнено стає якісною кратегією¹. І майже в унісон їй набат ще однієї відомої у нас особи: «Україна потребує якісної зміни еліт, вона нею вагітна. Бо брехуни й боягузи — це точно ніяка не еліта, а баласт, що тягне всіх у могилу»².

І врешті вишенька на тістечку, яке століття назад спік француз із багатим і різнобічним поєднанням зацікавлень. І це *gâteau* дотепер свіже, але ледь терпке від дуже гіркої правди: *La véritable progrès démocratique n'est pas d'abaisser l'élite au niveau de la foule, mais d'élever la foule vers l'élite* (Gustave Le Bon).

Мій далекий, але уважний і вболівальний погляд на те, що відбувається в країні моїх предків та й у світі взагалі, не дає підстав написати, що держава — **це ми**. Від самого здобуття незалежності на цій багатостраждальній землі держава — **це нас**. Тепер же — а під час війни особливо — ще й винятково зухвало. Всі масті еліти рвуть допомогу демократичного світу як можуть. А особи під високими еполетами просто нестерпно. Це еліта!? А *судьби хто пам'ятаю* чи не з кляси шостої³. А найвищій, теж так званій еліті нагадаю вислів Френсіса Бекона, що нема більшої шкоди державі вважати хитрість мудрістю. Це з пам'яті, позаяк цитуванням зі світової павутини можна *спубліцитися*, як кажуть у моему селі.

Ще років 15–20 назад змагання за найвищі посади віддзеркалювала відома політична формула *mediocrity prevails*. Добрий десяток

саме таких політичних посередностей поволі плентаються імпровізованим подіумом перед моїми очима. Останні кілька років центр ваги змістився догори. На авансцені панують нахабство, цинізм, відвертий і прихований обман і пістрявий, занюханий букет популізму. Ні місцевої, ні світової нинішньої еліти, переконаний, у якомусь відчувальному майбутньому очистити на вдасться. А от гидливо витискати з *псевдоеліти* бруд і сморід, поволі наповнюючи це слово новим змістом, вважаю, можливо.

Якщо б ми були з тобою в одному приміщенні, мій шановний читальнику, то після шестирядка ледь нижче ти б уже знімав з ноги черевик, щоби поцілити старому в пику. Не квапся закипати, бо у цих словах все ж правда є. Мое покоління його автора продовжує щонайменше глибоко зневажати, притомні угорці його люто ненавидять, а от серійний вбивця, просто маніяк, тримає його портрет чи не в усіх своїх численних кабінетах. Репродукція, щоправда, не мусить потрапляти у камери операторів, яким дозволено бути у кремлівському лігві зміялюдожера. Якщо комусь менше ніж шість декад, шансів вгадати автора майже нема. Але чим молодший мій читач, тим потужніший всезнайко-google у його кишені, упевнений. Ось, спробуй:

*Сбрехнул какой-то лиходеи,
Как будто портит власть людей.
О том все умники твердят
С тех пор уж много лет подряд,
Не замечая (вот напасть!),
Что чаще люди портят власть.*

А тим, хто у цю мить без зв'язку із всесвітньою павутиною, підказую: Андропов Ю. В.

Ну ось ти й додобиав із сивоголовим базграчем до кінця, шановний читачу. Завершу не дуже мило-прощально, але гранично чесно. Люди мають право думати про писанину старого графомана що хочуть. Він же має право не збігатися з їхніми думками та на все мати власний погляд. ■

¹ Зі старогре цької «влада найгірших» стосовно деградованої демократії. — див. Учимося жити й перемогати у звихнутому часі. — *espresso.tv*, 25.1.2025

² Україна потребує якісної зміни еліт. Брехуни ведуть нас у могилу. — Айдер Муждабаєв. Журналіст, заступник гендиректора телеканалу ATR, *gazeta.ua* 04.09.2025

³ У часи мого школярства той монолог із Грибоєдової комедії «Горе от ума» учні мали вивчати напам'ять.